

nja, koje se usklađuje s prevladavajućim uvjerenjima u mikrojavnosti određene grupe, autori/ce svrstavaju u novu diskurznu kategoriju - "polujavnost". Treba također spomenuti i da ostaje nerazjašnjeno zašto se jedino u intervjuima, kao posljednjem i najvažnijem dijaloškom istraživačkom korpusu, nisu prikupili podaci o stranačkoj pripadnosti intervjuiranih osoba. Tako mogućnost usporedbe diskurznog konstruiranja nacionalnog identiteta između različitih kategorija javnosti i privatnosti, barem u pogledu uloge političke pripadnosti socijalnih aktera/ica, ostaje izrazito asimetrična ili tek ilustrativna. Pitanje koje studija izravno ne problematizira, ali se neizostavno nameće u cjelovitom shvaćanju predmeta studije, jest pitanje razlike između izgovorenog/napisanog (tj. diskurzno mjerljivog) i neizgovorenog/nenapisanog (privatnog, tj. diskurzno nemjerljivog) mišljenja. U vezi s tim tek se djelomično obrađuje pitanje međusobne (ne)ovisnosti javnog i "kvaziprivatnog" mišljenja, kroz utjecaj političke korektnosti ili određenih javnih stajališta elite i medija te socijalne i grupne kontrole na neke elemente mišljenja u polujavnosti i privatnosti. Konačno, teško je složiti se s nekoliko puta iznesenom kontradiktornom primjedbom o svojevrsnoj "shizoidnosti" jezičnog identificiranja Austrijanaca/ki; ona polazi od pretpostavke o postojanju posebnoga austrijskog jezičnog varijeteta i implicira tobožnje dvojno jezično-nacionalno identificiranje Austrijanaca/ki, uz istodobnu tvrdnju da većina u Austriji nema svijest o "postojanju" svog posebnoga jezičnog varijeteta.

Premda autori/ce ističu da ispitani uzorak u intervjuima, tj. "kvazi-privatnom" diskurzu nije reprezentativan, iz njegove se analize ipak iščitava autentična subjektivna nacionalna slika "o sebi", konstruiranje kulturnoga austrijskog tipa, "homo austriacusa" kao utjelovljenja austrijskog mentaliteta. Na izmaku drugog tisućljeća naši sjeverozapadni susjedi identificirali su se kao potomci habsburške narodne mješavine, kao ugodan, šaljiv, feački bezbrižan i pomalo površan narod. On ima i svojih mana, a prve među njima su svakako zanovijetanje te poznato austrijsko "jamranje", koje se od davnih *k. und k.* dana udomaćilo i u nas. Nakon čitanja ove knjige bolje ćemo razumjeti suvremenog "homo austriacusa" i u pogledu onih njegovih identitetskih konstrukcija koje su u rasnom, kulturnom, etničkom i dr. smislu diskriminirajuće. To je zasigurno jedan od važnih ciljeva "prosvjetiteljske" angažiranosti na koju se obvezuje kritička analiza diskurza; ona je i u ovom istraživanju bila u funkciji razobličavanja skrivenih ideoloških oblika vježbanja moći, medijsko-političke kontrole i manipulacije te različitih diskriminirajućih pritisaka u jezičnoj komunikaciji suvremene Austrije.

Nives Rumenjok

Ivo RENDIĆ MIOČEVIĆ, *Učenik istražitelj prošlosti* (Novi smjеровi u nastavi povijesti), Školska knjiga, Zagreb 2000., 250 str.

Knjiga Ive Rendića Miočevića, *Učenik istražitelj prošlosti* na zanimljiv i originalan način razmatra vrlo aktualna pitanja iz područja nastave povijesti. To su pitanja suvremenog načina prezentiranja u našim školama kako bi se učenicima učinila zanimljivom i ne bi li u njih pobudila interes i volju za njezinim uspješnim svladavanjem i usvajanjem. Knjiga o kojoj je riječ nastala je na temelju du-

godišnjega znanstvenog istraživanja i primijenjene prakse autora u našim školama. Knjiga počinje predgovorom u kojem autor raspravlja ukratko o problemima nastave povijesti u nas u sadašnje doba, u vremenu kada se naše društvo "uputilo prema demokraciji i plurarnom društvu". U svezi s tim navodi da je ona danas opterećena raznim ideologemima koji su ukorijenjeni u XIX. st. kada se oblikovala hrvatska nacija. Pri tome autor misli na dominaciju političke povijesti i povijesti elita. Smatra, što je i moto knjige, da učenicima gradivo povijesti treba omogućiti da upoznaju svoju kulturu i njezine vrijednosti (koje su do sada, kaže on, bile zanemarene.) te da na temelju tog poznavanja stvore osjećaj velike vrijednosti na kojem se može graditi budućnost i odgovornost prema sebi i drugima.

Kad bi se postigle te vrijednosti, smatra autor, povijesna obješnjenja više ne bi služila kao političko oružje (kao dosad) već bi bila osnova za "socijalnu terapiju", dakle da spoznamo kakvi jesmo u dubini svoje kolektivne (ne)svijesti. Nova historiografija, kaže autor, treba nam kao psihološki lijek, a ne otrov. Konstatirajući da je put prema novoj nastavi povijesti vrlo zamršen, ovom knjigom želi prikazati praktičarima najnovija kretanja u nastavi povijesti te ih upućuje u nove mogućnosti učenja u kojima će učenik imati presudnu i vrlo važnu ulogu.

Knjiga je podijeljena na sedam poglavlja s uvodom, zaključkom, opisom literature te kazalom imena i pojmova. U tekstu se nalazi vrlo zanimljiv slikovni materijal i povijesne karte, grafikoni, testovi te ostali didaktički materijal.

Poglavlja u knjizi su: "Suвременa nastava povijesti", "Viši didaktički sustavi u nastavi povijesti", "Suвременa didaktička rješenja", "Učenje povijesti u mlađoj dobi", "Zavičajna povijest ili ambijentalni pristup", "Standardi za hrvatsku povijest od XVIII. stoljeća", "Eksperiment u nastavi povijesti". Svako poglavlje autor raščlanjuje na brojne podnaslove kojima znanstveno razrađuje osnovnu temu.

U poglavlju "Suвременa nastava povijesti" obrazlažu se ciljevi nastave povijesti. Autor sugerira na koji način treba organizirati nastavu povijesti. Uz navedeno informira se čitatelja o organizaciji nastave povijesti u Europi te se prezentiraju novi smjerovi u nastavi povijesti danas u svijetu. U svezi s navedenim, donosi se u cjelini "Preporuka Parlamentarne skupštine Vijeća Europe o povijesti i učenju povijesti". Uz navedeno u ovom poglavlju autor prezentira svoje viđenje smjerova nove nastave povijesti te ocjenjuje ulogu povijesti u formiranju nacionalnog identiteta kao i promicanju demokratskih vrijednosti i tolerancije među ljudima. U jednom odjeljku ovog poglavlja autor se osvrnuo na raspravu o nastavi povijesti u nas i stanju u udžbeničkoj literaturi danas.

Poglavlje "Viši didaktički sustavi u nastavi povijesti" obrađuje didaktičke i psihološke probleme u spoznaji prošlosti i značenju pojmova u nastavi povijesti. Važno mjesto u ovom poglavlju autor je dao programiranoj i problemskoj nastavi povijesti te planiranju kao i nastavnim metodama i oblicima rada i ocjenjivanja u nastavi povijesti. Uz teorijska obrazloženja prezentiraju se brojni primjeri iz prakse koji upućuju čitatelja kako ih i sam može napraviti i primijeniti (analize raznih povijesnih tekstova, pitanja sa zadacima, razrada mikroplanova, planovi ploče, način usmenog izlaganja, korištenje vizualnih metoda, način ocjenjivanja i drugo).

U trećem poglavlju "Suвременa didaktička rješenja" čitatelj se uvodi u primjenu viših didaktičkih sustava uz čiju se pomoć ostvaruje rekonstrukcija povijesnog gradiva. U ovom se poglavlju čitatelj može upoznati s načelima suvreme-

ne metodologije nastave povijesti, američkim standardima za učenje povijesti, načinom rada u kojem učenik uz pomoć nastavnika sam istražuje povijest, primjerima sistematizacije povijesnog gradiva i povezanosti nastave povijesti s vjerskim odgojem. Značajno mjesto u ovom poglavlju ima odjeljak o zahtjevima koje treba sadržavati suvremeni udžbenik povijesti.

U našim udžbenicima povijesti, kaže autor, dominira narativna struktura u kojoj je učenik uglavnom objekt. U svezi s tim zalaže se za napuštanje te prakse. Traži da se u strukturu udžbenika uklope novi oblici rada i suvremeni didaktički sustavi. Oni bi učeniku trebali omogućiti da znanje stječe istraživanjem, a ne da kao dosad prihvaća gotovu naraciju koju treba samo reproducirati. Suvremeni udžbenik povijesti, kaže autor, mora imati sljedeće funkcije: znanstveno-obavjesne, metodološke, odgojne, transformacijske, istraživačke, samoobrazovne, autokontrolne i jezične. Pri tome se zalaže za afirmaciju razgranatih udžbenika čiji će sastavni dio biti radna bilježnica, povijesna čitanka, povijesni atlas, testovi, pomoćna literatura i knjiga za nastavnika. Budućim kreatorima programa povijesti i autorima udžbenika sugerira da se iz njih ukloni sve što nije primjerno psihofizičkoj dobi učenika, što otežava usvajanje znanja. Udžbenik ne smije biti kopija znanstvenih knjiga niti smije biti ideologiziran, gradivo mora reducirati i selekcionirati te na vrijeme reagirati na sve kontroverzije koje se javljaju u zemlji i izvan nje.

Gradivo ovog poglavlja sadrži brojne primjere iz nastavne prakse. U svezi s tim nižu se brojni primjeri kraćih tekstova s jasno istaknutim zadacima koje učenik treba riješiti. Ovi primjeri koristit će nastavnicima povijesti, jer ih upućuju da i sami konstruiraju zadatke i primjenjuju ih u praksi. Među njima dominiraju zadaci psihološke i sociološke naravi, originalni su i rezultat su dugogodišnjih ispitivanja autora i njegovih suradnika, a provjereni su u praksi. Tim pitanjima autor želi aktivirati misaone sposobnosti učenika da im omogući sudjelovanje u nastavi te da tako postanu subjekt nastavnog procesa.

Uviđajući sve slabosti postojećih programa povijesti u nas, autor se zalaže za napuštanje "starih romantičarskih shema i povijesti elita" zagovarajući da se programi temelje na pet područja ljudske djelatnosti: socijalnoj, političkoj, znanstveno-tehnološkoj, ekonomskoj i kulturnoj. Kao primjer inovacije za učenje povijesti autor analizira američke standarde o povijesnom razumijevanju i sposobnostima povijesnog mišljenja, konstatirajući da se standardima postiže da svi učenici mogu proučavati povijest, a nastavnik ih potiče da postavljaju istraživačka pitanja o prošlosti. Standardi povijesnog mišljenja su: kronološko mišljenje, povijesno shvaćanje, povijesna analiza problema i odlučivanja.

Razmatrajući brojne primjere iz nastavne prakse vidna pažnja se poklanja kronologiji. Upozorava se na njezinu važnost i učinkovitost usvajanja. Ujedno se donose primjeri analize izvora i način njihova korištenja u praksi. Na kraju se govori o važnosti arheologije kao pomoćne povijesne znanosti čije se korištenje preporučuje u praksi, posebno analiza spomenika.

Poglavlje "Suvremena didaktička rješenja" autor zaključuje odjeljkom u kojem objašnjava postupke prilikom sistematizacije gradiva u nastavi te donosi primjere na koji način se sistematizacija provodi. Primjerima upozorava na bitne odrednice koje iz priloženih tekstova učenik treba usvojiti.

Poglavlje "Učenje povijesti u mlađoj dobi" sadrži opće postavke sastavljene na temelju korištenja opsežne strane literature. U njemu se prezentiraju američ-

ki standardi za učenje u mladoj dobi kao i učinkovitost realizacije učenja povijesti u mladoj dobi. U svezi s tim nižu se primjeri iz nastavne prakse sa zadacima. Iz njih je vidljivo da autor zanemaruje primjere političkog sadržaja, preferirajući primjere iz onodobnoga svakidašnjeg života ljudi. Posebni odjeljak ovog poglavlja sadrži probleme zavičajne nastave povijesti. U njemu se objašnjava važnost zavičajne nastave povijesti i donose se primjeri iz prakse (istraživački rad učenika u zavičajnoj nastavi).

U šestom poglavlju autor razrađuje standarde za hrvatsku povijest do XVIII. st. U njemu se zalaže za definiranje standarda za učenje hrvatske povijesti. Standardi određuju što učenici trebaju usvojiti i čemu ih to treba osposobiti. Svjestan ostvarenja tih zahtjeva, apelira na nastavnike povijesti (praktičare i znanstvenike) da se uključe u diskusiju i daju svoja mišljenja i primjere. Pri tome autor postavlja tri standarda koja metodološki razrađuje, dajući ujedno primjere učeničkih postignuća. Tako npr. u standardu "Društveni i kulturni razvoj Hrvatske do 1102." upućuje nastavnike na najvažnija pitanja koja bi učenik II. razreda gimnazije trebao o navedenom razdoblju znati. Pitanja su takvada ih nastavnik, poznavajući relevantnu literaturu, bez većih teškoća može i sam slično konstruirati. Ovaj dio knjige vrlo je instruktivan i sveobuhvatan s metodoloških osnova. Sadrži brojne didaktičke upute i inovacije koje uvelike omogućuju (ako se primjene u praksi) inovacije u nastavi povijesti.

Posljednje poglavlje knjige obuhvaća pitanja vezana uz primjenu eksperimenta u nastavi povijesti. Sadržaj se temelji na provjeri u nastavnoj praksi. Osnovni smjer istraživanja je uspoređivanje novog oblika nastave s tradicionalnime. Na kraju analize (koju dokumentiraju tablice i grafikoni) autor konstatira da su u nastavi povijesti neophodne promjene u strukturiranju gradiva i organizaciji nastave. Zalaže se pritom da se pokrene izrada standarda i primjene programirane i problemske nastave koja će (prema njegovu mišljenju) u kraćem vremenu mijenjati stajalište učenika prema nastavi i kojom će se postići bolji rezultati u nastavi. Na kraju poglavlja prezentira se bipolarna skala za ocjenjivanje nastave povijesti. Njome se ocjenjuje stajalište učenika prema predmetu, procjena kvalitete nastavnikova rada, procjena učeničke uspješnosti, ocjena predmeta i ocjena kvalitete nastave. Uz navedeno prilaže se i test za ispitivanje znanja iz hrvatske povijesti do 1527. Test je reprezentativan i instruktivan. U njemu se pitanjima upućuje na sveobuhvatno usvajanje znanja iz svih područja života srednjovjekovnog hrvatskog društva.

Metodika nastave povijesti u nas oskudijeva ovakvim djelima. Davno je tiskana i rasprodana knjiga Marije Vrbećić *Nastava povijesti u teoriji i praksi* (Školska knjiga, 1968.) i autorova knjiga *Didaktičke inovacije u nastavi povijesti* (Školska knjiga, 1989.) Od tada do danas nema u nas objavljene ni jedne knjige sličnog sadržaja, a metodička znanost je uvelike napredovala dok su se naši problemi u nastavi povijesti posljednjih deset godina uvelike zakomplicirali, zbog programa i odnosa postojeće vlasti prema nastavi povijesti.

Postoje samo objavljeni prilozi u časopisima, i to rijetki, a nemamo ni stručnog časopisa iz metodike nastave povijesti koji se ugasio za vrijeme ministricice Vesne Girardi Jurkić zbog opstrukcije koja je inicirana od nekih odgovornih u Ministarstvu prosvjete i kulture u to vrijeme. Zato ova knjiga uvelike obogaćuje našu metodiku povijesti. Svojom kompozicijom i sadržajem zamjenjuje zasad suvremenu metodiku nastave povijesti.

Knjiga *Učenik-istražitelj prošlosti* izvorno je znanstveno djelo nastalo kao rezultat dugogodišnjega istraživačkog rada autora i konzultirane mnogobrojne literature (znanstvene i stručne). Koristi nastavnicima za primjenu brojnih inovacija u nastavi i kao siguran putokaz u radu. Njome će nastavnik postići ono što autor u naslovu ističe, da učenik postane istražitelj prošlosti. Takav način rada promijenit će odnos učenika prema predmetu povijesti, on će ga, kaže autor, zavoljeti a ne prezirati kao dosad. Djelo o kojemu je riječ obuhvaća problematiku koja u nas dosad nije sustavno obrađena. Njime se nude mnoga rješenja za dobro i kvalitetno organiziranje nastave čiji su eksperimenti provjereni u praksi. Kako sam autor ističe u zaključku svrha knjige je «educiranje edukatora», što je vrlo složen zadatak. Bez svake sumnje ovo djelo donosi nova otkrića u metodici nastave povijesti koja se prvi put u nas razrađuju.

Na kraju želim naglasiti da je autor pobornik ideje da se u istraživanju prošlosti i objašnjavanju pojava u njoj koristi etnopsihologija, etnopsihijatrija i etnopsihoanaliza kao pomoćne znanosti. Autor smatra da etnopsihološki, etnopsihijatrijski i etnopsihoanalitički pristup, uz druge analize na temelju proučavanja ideologije (narodne pjesme, mitovi, običaji) otkriva odnose u patrijarhalnom društvu Iliraca, a “psihohistorija”, kaže on, trebala bi biti sastavnica interdisciplinarnog pristupa u povijesnoj analizi.

U vremenu kad se u našem društvu javljaju mnogi povici na nastavu povijesti kao i na udžbenike, ova je knjiga putokaz za prevladavanje i otklanjanje mnogih poteškoća i slabosti u toj nastavi.

Franko Mirošević

PRIOPĆENJA

Medical treatment and medical experiments in the concentration camp Dachau (Liječenje i medicinski eksperimenti u koncentracijskom logoru Dachau)

Dana 5. lipnja 2001. godine u Zlatnoj dvorani Hrvatskog instituta za povijest, austrijska povjesničarka dr. Daniela Claudia Angetter održala je predavanje pod nazivom «Medical treatment and medical experiments in the concentration camp Dachau». Ovo predavanje rezultat je suradnje između Hrvatskog društva za povijest medicine Hrvatskog liječničkog zbora i Odsjeka za povijest medicine HAZU s Institutom za povijest medicine Sveučilišta u Beču pod vodstvom prof. dr. Karla Holubara (koji je i mentor dr. Angetter) s jedne, te Hrvatskog instituta za povijest s druge strane. Daniela Angetter na najbolji način simbolizira interdisciplinarnost jer se radi o mladoj diplomiranoj povjesničarki (r. 1970.) čija je znanstvena karijera još od samih početaka bila usmjerena ka povijesti medicine: njezin je doktorat o sanitetu u 1. svjetskom ratu, od 1997. suradnica je projekta koji istražuje porijeklo preparata u anatomske, patološke i drugim zbirke preparata instituta i klinika bečkog Medicinskog fakulteta, a ove jeseni izlazi joj i knjiga upravo o medicinskim eksperimentima u koncentracijskom logoru Dachau.